

Aleksander SZLACHTA*

ORGANIZACJA LOGISTYKI W SIŁACH ZBROJNYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Od wstąpienia Polski do NATO w naszych siłach zbrojnych trwa proces restrukturyzacji związany z ich przebudową i modernizacją techniczną. Na wyposażenie wchodzi nowe systemy dowodzenia, uzbrojenia i wyposażenia używane przez państwa sojusznicze. Nakłada to całkiem różne od dotychczasowych zadania na logistykę wojskową. Zmiany spowodowane są: innymi normami zaopatrzenia, nowymi rodzajami środków zaopatrzenia materiałowego jak również zmianą procedur w procesie zaopatrywania wojsk. Wszystkie wymienione czynniki mają poważny wpływ na skuteczne działanie logistycznego systemu zaopatrywania wojsk, a w tym na gospodarkę zapasami wojennymi. Nowe klasy zaopatrzenia środków materiałowych, inne wielkości i urzutowanie zapasów, a także zmiana norm jakościowych wymuszają zmiany w gospodarowaniu zapasami wojska, mają także zasadniczy wpływ na jej koszty.

Logistyka jako dziedzina wiedzy rozwinęła się na gruncie wojska, stanowiąc teorię i praktykę działalności w zakresie zaopatrzenia, dowozu, komunikacji, administracji, konserwacji, remontów, ewakuacji rannych i chorych, wykorzystania zasobów miejscowych, realizacji przedsięwzięć budowlanych oraz inwestycji wojskowych¹.

Wraz z przeprowadzaniem coraz bardziej rozbudowanych akcji militarnych, zwłaszcza wojsk USA, rodziły się nowe metody zabezpieczenia wojsk, które doprowadziły do silnie rozbudowanej teorii i praktyki systemów logistycznych².

Logistykę rozumie się najczęściej jako jednolity proces, na który składają się:

- przedmiot zaopatrywania (urządzenia, sprzęt, materiały),
- czynności (określenie potrzeb, dostawa, rozdział),
- funkcje (planowanie, organizowanie, wykonawstwo, kontrola)³.

* Dr Aleksander SZLACHTA, MWSLiT.

¹ *Encyklopedia powszechna*, PWN, Warszawa 1974, t. 2, s. 748.

² ABT S., *Systemy logistyczne w gospodarowaniu*. Teoria i praktyka logistyki, AE, Poznań 1996, s. 11.

³ *Leksykon wiedzy wojskowej*, MON, Warszawa 1979, s. 187.

Jeszcze inaczej, „logistyka to dyscyplina naukowa o planowaniu, przygotowaniu, użyciu i przepływie przedmiotów, osób, energii, informacji i usług w celu osiągnięcia pożądaných korzyści”⁴.

Choć dotychczas nie przyjęto powszechnie jednej definicji logistyki, sędzę, iż można bez obaw powiedzieć, że „logistyka obejmuje procesy realne, przepływ produktów od źródeł pozyskania z przyrody, aż do końcowych ogniw” (...) „jej istotą jest przepływ dóbr materialnych i informacji, z czym wiązą się: kształtowanie intensywności strumieni, stopień ich ciągłości i niezawodności, sterowanie zapasami itp.”⁵.

Z tych względów za K. Pajewskim proponuję, aby logistykę uznać za interdyscyplinarną gałąź wiedzy, która:

- tworzy podstawy materialne konieczne do funkcjonowania wojsk;
- zapewnia optymalne wykorzystanie sił i środków materialnych przyznawanych na zaopatrywanie wojsk⁶.

SYSTEM LOGISTYCZNY WOJSKA

System logistyczny sił zbrojnych jest organizacją wojskową, złożoną z organów kierowania oraz jednostek i urzędów logistycznych sprzężonych ze sobą relacjami.

Ma adekwatną do realizowanych procesów i posiadanych zasobów infrastrukturę, warunkującą przemianę zasobów logistycznych w procesy logistyczne.

Umożliwia ona określonym zasobom logistycznym pokonanie czasu i przestrzeni, a co za tym idzie, realizację funkcji zabezpieczenia logistycznego przez dany system⁷.

Zadaniem systemu logistycznego zaopatrywania jest obsługa kompleksu przedsięwzięć związanych z zasilaniem wojsk wszystkimi rodzajami zaopatrzenia.

- tworzy podstawy materialne konieczne do funkcjonowania wojsk,
- zapewnia optymalne wykorzystanie sił i środków materialnych przyznawanych na zaopatrywanie wojsk⁸.

Istota jego działania to:

- ustalenie potrzeb, zgromadzenie i utrzymanie, określonych normami, zapasów środków zaopatrzenia
- odtwarzanie za ich pomocą gromadzonych na poszczególnych szczeblach organizacyjnych zapasów
- świadczenie niezbędnych do realizacji zadań usług, zarówno w czasie pokoju, jak i wojny.

Celem zabezpieczenia logistycznego wojsk jest:

- zaspokojenie ich potrzeb w zakresie uzbrojenia, sprzętu wojskowego, środków bojowych i materiałowych do szkolenia i walki oraz
- zachowanie zdolności stanów osobowych i sprawności technicznej sprzętu i uzbrojenia do prowadzenia działań bojowych.

⁴ *Zasady funkcjonowania systemu logistycznego SZ RP*, Inspektorat Logistyki SG WP, Sz. Gen. 1429/94, s. 50.

⁵ SARJUSZ - WOLSKI Z., SKOWRONEK Cz., *Logistyka*, CIM, Warszawa 1995, s. 1.

⁶ PAJEWSKI K., *Logistyczny system zaopatrywania*, Bellona, Warszawa 1995, s. 70.

⁷ FICON K., *Modelowanie infrastruktury wojskowych systemów logistycznych*, Zeszyty Naukowe, AON, Warszawa 2000, nr 3(40), s. 137 - 139.

⁸ PAJEWSKI K., *Logistyczny system zaopatrywania*, ... op.cit., s. 70.

System logistyczny sił zbrojnych ma adekwatną do realizowanych procesów i posiadanych zasobów infrastrukturę (patrz tabela 1), warunkującą przemianę zasobów logistycznych w procesy logistyczne.

Umożliwia ona określonym zasobom logistycznym pokonanie czasu i przestrzeni, a co za tym idzie, realizację funkcji zabezpieczenia logistycznego przez dany system.

Tabela 1. Struktura organów kierujących i wykonawczych logistycznego systemu zaopatrzenia wojsk

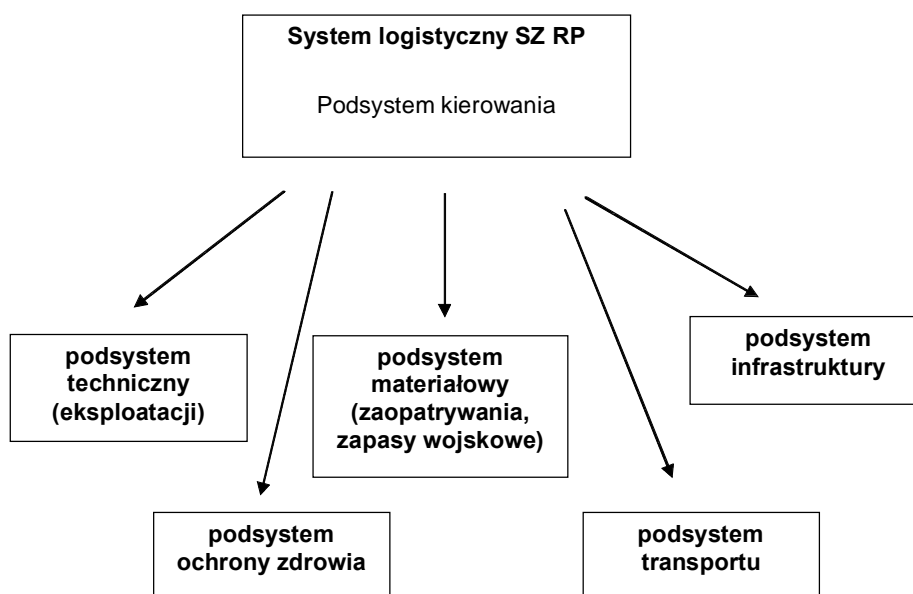
Szczebel organizacyjny	Organa kierowania	Organa wykonawcze
centralne organa logistyczne	Generalny Zarząd Logistyki WP	CPMG przemysł
OW i RSZ organa logistyczne	Szefostwa Logistyki OW i RSZ	brygada logistyczna bataliony logistyczne
rejonowe organa logistyczne	Komendy RBM, BMT WLOP	RBM, OWT, RWT składy materiałowe bazy materiałowo-techn. SP
taktyczne organa logistyczne	logistyka korpusu logistyka dywizji/brygady logistyka pułku/batalionu	magazyny: - garnizonowe - jednostek wojskowych

Źródło: Opracowanie własne.

Aby podołać stawianym przed nim zadaniom, system logistyczny sił zbrojnych RP składa się (patrz schemat 1) z następujących podsystemów:

- kierowania (sztaby logistyki, logistyczne organy kierowania);
- materiałowy (dostawy zaopatrzenia);
- techniczny (uzbrojenie i eksploatacja);
- infrastruktury (zakwaterowanie);
- ochrony zdrowia;
- transportu wojskowego.

Schemat 1. Struktura wojskowego systemu logistycznego.

System jest to „celowo określony zbiór elementów o określonych właściwościach oraz relacjach między tymi elementami i (lub) między ich właściwościami”⁹.

Określa on koncepcję systemu zaopatrywania wojsk stacjonujących na obszarze kraju na podstawie ustaleń Szefa Generalnego Zarządu Logistyki WP, aktualnych i perspektywicznych zadań, a także możliwości materiałowo - technicznych i finansowych.

W podsystemie zaopatrywania funkcjonują dwa układy:

- stacjonarny - oparty na Rejonowych Bazach Materiałowych, Okręgowych Warsztatach Technicznych, Rejonowych Warsztatach Technicznych.

realizuje zadania rejonowego zaopatrywania i świadczenia usług logistycznych wojskom, a także stanowi bazę do mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk;

- mobilny - na który składają się ruchome specjalistyczne jednostki i urządzenia logistyczne szczebla taktycznego, przeznaczone do bezpośredniego zabezpieczenia pola walki.

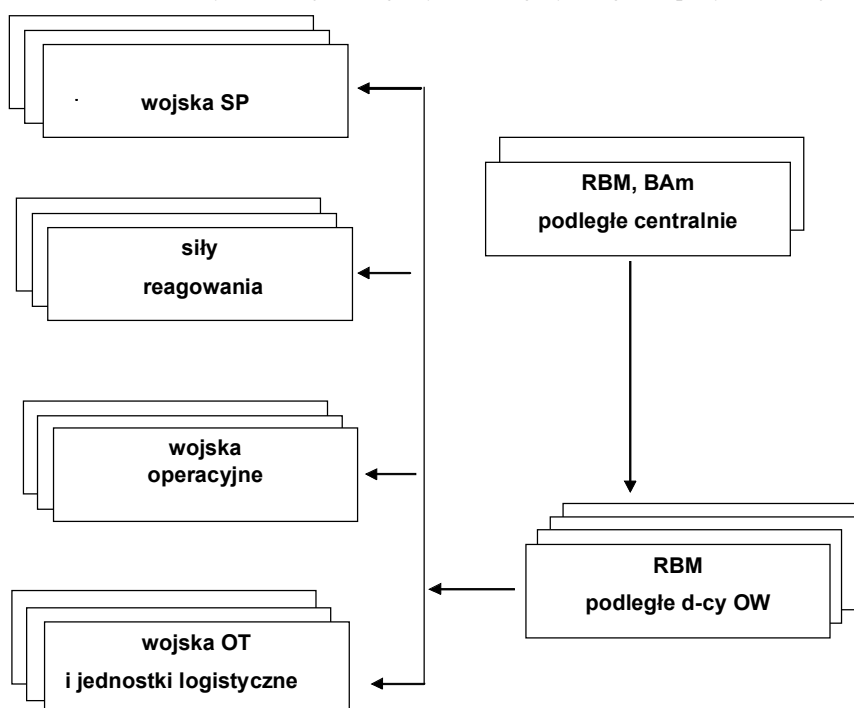
W czasie pokoju ta część logistyki zajmuje się szkoleniem rezerw oraz bieżącą obsługą sprzętu.

Zasadnicze elementy stacjonarnego podsystemu zaopatrywania rozmieszczone są w określonych rejonach i stanowią istotne ogniwa systemu zaopatrywania i eksploatacji, tworząc infrastrukturę techniczno-ekonomiczną (systemy urządzeń i instytucji niezbędnych do należytego działania gospodarki) nowoczesnego terytorialnego systemu logistycznego.

Zaopatrywanie rejonowe (patrz schemat 2) polega na włączeniu do systemu zaopatrywania wszystkich jednostek wojskowych, które stacjonują w rejonie odpowiedzialności RBM bez względu na ich organizacyjne podporządkowanie.

Zadania zaopatrzeniowe na obszarze kraju, na rzecz jednostek wojskowych realizują Rejonowe Bazy Materiałowe, które posiadają informacje o rozmieszczeniu i rodzaju rezerw państwowych zastrzeżonych dla wojska, zgromadzonych na terenie będącym rejonem ich odpowiedzialności.

Schemat 2. Ideowy układ rejonowego systemu logistycznego zaopatrywania wojsk

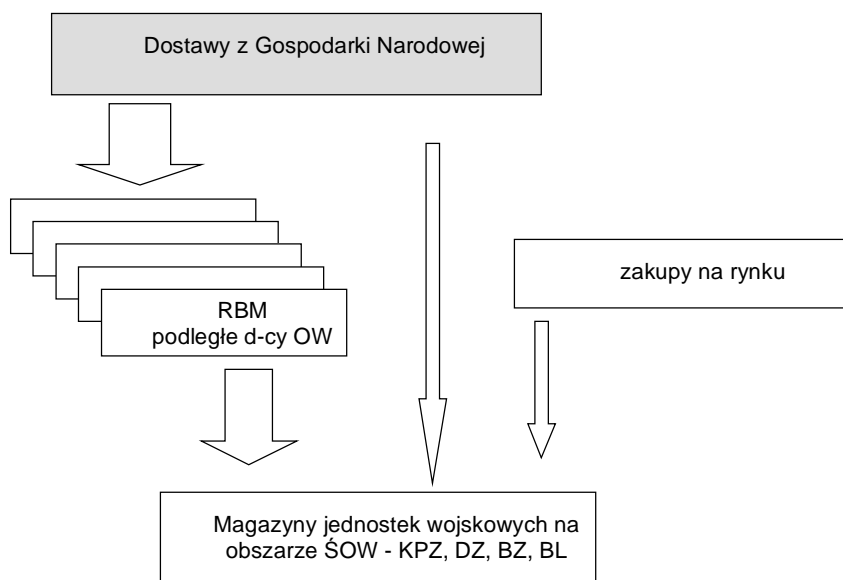
Źródło: Opracowanie własne, na podstawie danych uzyskanych w ŚOW.

⁹ SIENKIEWICZ P., *Inżynieria systemów*, MON, Warszawa 1983, s. 26.

Skład materiałowy - jest organem wykonawczym RBM realizującym zadania związane z gromadzeniem, przechowywaniem i dystrybucją środków zaopatrzenia w rejonowym systemie zaopatrywania.

Zasadniczym i najważniejszym organem w planowaniu potrzeb środków zaopatrzenia jest wojskowa jednostka budżetowa, która planuje zabezpieczenie potrzeb mobilizacyjnych, wojennych oraz bieżących na zamierzenia szkoleniowo-gospodarcze.

Schemat 3. System zaopatrywania wojsk stacjonujących na obszarze ŚOW - w czasie pokoju

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie danych uzyskanych w ŚOW.

Elementy tworzące układ logistyki mobilnej są kluczowym elementem systemu zaopatrywania logistycznego wojsk w czasie kryzysów, a szczególnie w okresie konfliktu wojennego.

Są to wyspecjalizowane, wyposażone w odpowiedni do realizacji stawianych przed nimi zadań sprzęt, jednostki wojskowe, takie jak (patrz schemat 4):

bataliony zaopatrzenia (bzaop) - są to jednostki wojskowe szczebla operacyjnego, przeznaczone do transportu i dystrybucji środków bojowych i materiałowych dla wojsk Korpusu. Mogą również być użyte do ewakuacji środków zaopatrzenia. Jako kluczowy element mobilnej części podsystemu zaopatrzenia są wysoko wyspecjalizowanymi logistycznymi jednostkami wojskowymi i w zależności od rodzaju wykonywanych zadań rozróżniamy logistyczne bataliony:

- zaopatrzenia - bzaop;
- zaopatrzenia w paliwa - bzaop mps;
- transportowy - btr;
- dowozu amunicji - bda.

bataliony logistyczne zależnie od specjalizacji posiadają następujące możliwości zaopatrzeniowe:

- stan osobowy ok. 600 ludzi;
- samochody średnionażowe ok. 250 sztuk;
- zdolność załadowcza ok. 2000 ton.

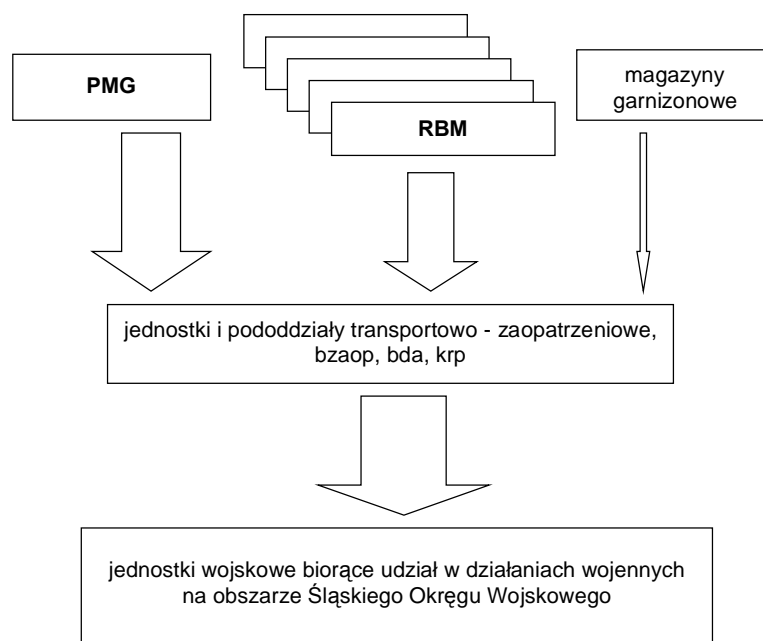
kompania rurociągów przeprowowych (krp) - jednostka wojskowa szczebla operacyjnego. Przeznaczona do przetłaczania (rurociągiem polowym) paliw płynnych przez szerokie przeszkody wodne w tymczasowych rejonach przeładunkowych.

pluton transportowy RBM - pododdział logistyczny podporządkowany komendantowi RBM, przeznaczony do transportu środków bojowych i materiałów dla wojsk Obrony Terytorialnej, logistycznych, WSzW itp.

Posiadają samochody średniotonażowe dające możliwości przewozowe w wysokości:

- środków bojowych i zaopatrzenia materiałowego - ok. 200 ton,
- paliwa i produkty naftowe - ok. 80 ton.

Schemat 4. System zaopatrywania wojsk stacjonujących na terenie ŚOW - w czasie wojny

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie danych uzyskanych w ŚOW.

W zaprezentowanym algorytmie funkcjonowania logistycznego systemu zaopatrywania wojsk stacjonujących na obszarze Śląskiego Okręgu Wojskowego, zasadniczą rolę spełniają RBM. Będąc organem wykonawczym, realizującym zadania zaopatrywania wojsk w swoim rejonie odpowiedzialności, przejmują i transformują strumienie środków zaopatrzenia materiałowego kierowane do sił zbrojnych z gospodarki narodowej.

Rejonowe Bazy Materiałowe są miejscem, w którym również powstają główne koszty związane z utrzymywaniem i rotacją zapasów wojennych wojska w czasie pokoju. W czasie działań wojennych RBM tracą swoją kluczową pozycję w systemie zaopatrywania na rzecz logistycznych jednostek zaopatrzeniowo-transportowych, które zgodnie z zobowiązującymi ustaleniami przejmą zaopatrywanie wojsk.

KLASY ZAOPATRZENIA ŚRODKÓW MATERIAŁOWYCH

Zapasy wojenne stanowią zabezpieczenie materiałowe sił zbrojnych, zgodnie z ustaloną wielkością zapasów wojennych środków zaopatrzenia, na pierwsze 30 dni działań wojennych.

Obowiązujący obecnie w SZ RP podział zapasów wojennych wyróżnia:

- a) zapasy taktyczne - przeznaczone dla pododdziałów i oddziałów ZT (równorzędnych);
- b) zapasy rodzajów sił zbrojnych (okręgowe, korpusu);
- c) zapasy centralne.

Przeznaczeniem zapasów rodzajów sił zbrojnych (okręgowych, korpuśnych) i centralnych jest odtwarzanie (uzupełnianie) zapasów taktycznych. Ustalono jednocześnie wielkości zapasów wojennych środków zaopatrzenia, jakie powinny być utrzymywane przez SZ w ramach poszczególnych rodzajów zapasów, na poszczególnych szczeblach zaopatrzenia - zarówno dla sił wydzielonych do NATO, jak i dla sił narodowych (według kategorii gotowości bojowej), w takich asortymentach jak:

- żywność;
- umundurowanie;
- techniczne środki materiałowe;
- medyczne środki materiałowe;
- materiały pędne i smary;
- sprzęt pożarniczy i środki gaśnicze, środki bojowe.

Uzupełnianie zapasów wojennych do normatywu 30 dni planuje się z gospodarki narodowej w terminie przeznaczonym na osiągnięcie gotowości jednostki wojskowej do podjęcia działań. Czas ten wynika z zaszeregowania każdej jednostki do odpowiadającej jej przeznaczeniu kategorii gotowości bojowej.

Potrzeby środków zaopatrzenia sił zbrojnych zabezpieczane są z następujących źródeł:

- z zapasów gromadzonych w siłach zbrojnych,
- z gospodarki narodowej, w tym Państwowych Rezerw Gospodarczych,
- z dostaw realizowanym zgodnie z Centralnym Programem Mobilizacji Gospodarki;

Obowiązujące zasady, według których gromadzi się zapasy (patrz schemat 5):

- 1) zapasy taktyczne gromadzone są zgodnie z urzutowaniem w magazynach garnizonowych i jednostek wojskowych, w wozach bojowych i na środkach transportowych na podstawie tabel należności do etatu i jednostkowych (zbiorczych) norm zaopatrzenia;
- 2) zapasy rodzajów sił zbrojnych (okręgowe korpusu) gromadzone są i utrzymywane zgodnie z urzutowaniem w składnicach i składach sił zbrojnych oraz w depozytach w gospodarce narodowej;
- 3) zapasy centralne gromadzone i utrzymywane są zgodnie z urzutowaniem w składnicach i składach sił zbrojnych oraz w depozytach w gospodarce narodowej.

Sposób i miejsce rozmieszczenia zapasów centralnych ustala Sztab Generalny Wojska Polskiego.

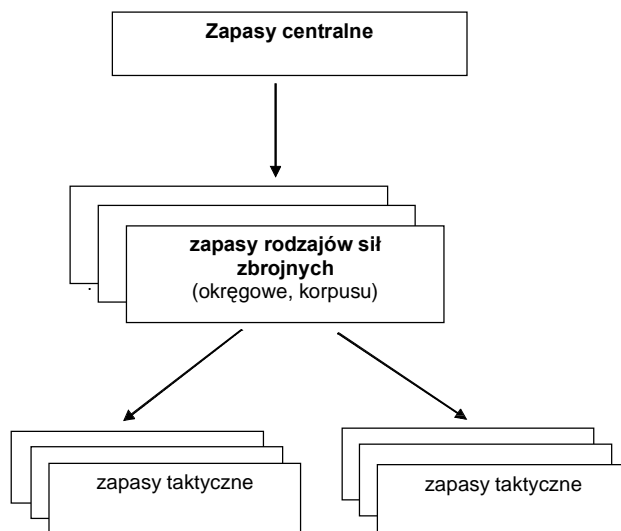
Zapasy wojenne oraz zapasy użytku bieżącego przeznaczone są na zabezpieczenie funkcjonowania jednostki wojskowej w okresie kryzysu po zakończeniu zgrywania bojowego w razie przewidywanego wyprowadzenia jednostki do rejonów wyjściowych do działania - powinny być przygotowane do sprawnego załadunku na środki transportowe.

W ramach postępującego procesu standaryzacji z armiami Sojuszu, zgodnie z ratyfikowanym¹⁰ 26 lipca 2000 r. STANAG-iem 2961¹¹, dla jednostek wojskowych SZ RP biorących udział w misjach od 1.01.2002 roku ustalono pięć klas zaopatrzenia:

¹⁰ Ratyfikację stanowi „Deklaracja, poprzez którą kraj członkowski formalnie akceptuje postanowienia niniejszego Układu Standaryzacyjnego” - STANAG 2961.

¹¹ STANAG 2961 LOG. - klasy zaopatrzenia wojsk lądowych NATO.

Schemat 5. Podział zapasów wojennych SZ RP

Źródło: Opracowanie własne.

- **Klasa 1** - środki zaopatrzenia przeznaczone do konsumpcji zarówno przez personel, jak i zwierzęta, występujące w jednolitych racjach niezależnie od lokalnych warunków bojowych lub terenowych;
- **Klasa 2** - środki zaopatrzenia, na które zostały ustalone tabele należności lub wyposażenia;
- **Klasa 3** - paliwa, oleje i smary do wszelkich zastosowań z wyłączeniem lotnictwa oraz bojowe środki specjalne wytwarzane na bazie produktów naftowych;
- **Klasa 3 A** - paliwa lotnicze, oleje i smary stosowane w lotnictwie;
- **Klasa 4** - środki zaopatrzenia, w tym materiały konstrukcyjne i fortyfikacyjne, dla których nie zostały ustalone tabele należności i wyposażenia;
- **Klasa 5** - środki bojowe.

W dokumencie NATO podkreśla się, że celem wprowadzenia umowy standaryzacyjnej jest ułatwienie identyfikacji zaopatrzenia dzięki tablicom prezentującym różne systemy klasyfikacji zaopatrzenia stosowane w wojskach lądowych sojuszników.

W krajach członkowskich NATO istnieją trzy metody klasyfikacji zaopatrzenia wojsk lądowych:

- a) system pięcioklasowy, zgodnie z wytycznymi SHAPE do planowania stanów magazynowych w ACE (powszechnie znany jako klasy zaopatrzenia NATO);
- b) dziesięcioklasowy system stosowany w USA;

Klasa X - materiały wykorzystywane w programach nie militarnych, np. w rolnictwie, jeśli nie występują w klasach od I do IX - nie zostały wymienione w tabelach porównawczych. Przez większość państw członkowskich uważane są jako nie wchodzące w zakres zaopatrzenia wojsk lądowych.
- c) system rodzajowy, w którym zaopatrzenie klasyfikuje się w odniesieniu do poszczególnych typów.

Dla jednostek wojskowych SZ RP biorących udział w misjach sił NATO ustalono zasady zapewnienia gotowości i ciągłości wsparcia logistycznego. Określono je w projekcie końcowym dokumentu MC 55/4¹² „Polityka w zakresie gotowości i ciągłości wsparcia logistycznego” i są

¹² Dokument standaryzacyjny NATO, MC 55/4, *Polityka w zakresie gotowości i ciągłości wsparcia logistycznego*.

konsekwencją nowej struktury sił NATO przyjętej w dokumencie MC 317/1¹³ „Struktura wojskowa NATO”.

Państwa członkowskie uzgodniły wypełnianie zobowiązań (implementacja)¹⁴ wynikających z układu i w miarę konieczności będą uaktualniać tabele porównawcze, w celu eliminacji nieporozumień¹⁵ w odniesieniu do różnych systemów klasyfikacji zaopatrzenia stosowanych w wojskach lądowych.

W zabezpieczeniu logistycznym wojsk pilnych i nowych rozwiązań wymaga głównie proces dostaw zaopatrzenia. Podsystem zaopatrzenia musi przede wszystkim nadążać z dostarczaniem wojskom odpowiedniego asortymentu w pożądanych ilościach środków bojowych i materiałowych¹⁶. Wykonanie stawianych przed armią zadań bojowych, szkoleniowych i gospodarczych wymaga zapewnienia: pewności, właściwej jakości oraz ciągłości zaopatrywania, poprzez utrzymywanie na wymaganej wysokości i systematyczne odtwarzanie zapasów. Wszystkie te wymagania możliwe są do zrealizowania tylko poprzez nowoczesny i sprawny system logistyczny.

LITERATURA:

- [1] ABT S., *Systemy logistyczne w gospodarowaniu*. Teoria i praktyka logistyki, AE, Poznań 1996.
- [2] FICOŃ K., *Modelowanie infrastruktury wojskowych systemów logistycznych*, Zeszyty Naukowe, AON, Warszawa 2000 nr 3(40).
- [3] NOWAK E., *Zabezpieczenie logistyczne wojsk lądowych w aspekcie nowych środków walki oraz sposobów jej prowadzenia*, Zeszyty Naukowe, AON, Warszawa 1999, nr 1 (34).
- [4] PAJEWSKI K., *Logistyczny system zaopatrywania*, Bellona, Warszawa 1995.
- [5] SARJUSZ - WOLSKI Z., SKOWRONEK CZ., *Logistyka*, CIM, Warszawa 1995.
- [6] SIENKIEWICZ P., *Inżynieria systemów*, MON, Warszawa 1983.
- [7] STANAG 2961 LOG. - *klasy zaopatrzenia wojsk lądowych NATO*.
- [8] *Encyklopedia powszechna*, PWN, Warszawa 1974.
- [9] *Leksykon wiedzy wojskowej*, MON, Warszawa 1979.
- [10] *Zasady funkcjonowania systemu logistycznego SZ RP*, Inspektorat Logistyki SG WP, Sz. Gen. 1429/94.
- [11] Dokument standaryzacyjny NATO, MC 55/4 „*Polityka w zakresie gotowości i ciągłości wsparcia logistycznego*”.
- [12] Dokument standaryzacyjny, MC 317/1, *Struktura wojskowa NATO*.

SUMMARY

The Author presents the logistic system of Polish Army in the aspect of valid legal and organisational regulations. Moreover the Author analyses the condition of the logistics' standardisation process and tasks in the comparison with other NATO armies.

Recenzent: dr hab. inż. Andrzej Bujak, prof. MWSLiT

¹³ Dokument standaryzacyjny, MC 317/1, *Struktura wojskowa NATO*.

¹⁴ Implementację stanowi „Wypełnienie przez kraj członkowski zobowiązań zgodnie z postanowieniami niniejszego Układu Standaryzacyjnego” - STANAG 2961.

¹⁵ Klauzulę restrykcyjną stanowi „Formalne zastrzeżenie złożone przez kraj członkowski, opisujące tę część Układu Standaryzacyjnego, która nie może być wprowadzona lub może być wprowadzona jedynie z ograniczeniami” - STANAG 2961.

¹⁶ NOWAK E., *Zabezpieczenie logistyczne wojsk lądowych w aspekcie nowych środków walki oraz sposobów jej prowadzenia*, Zeszyty Naukowe, AON, Warszawa 1999, nr 1(34), s. 45.